

vsem starejši ljudje) podvržena eroziji ruše, prav na slemenu Midžora pa ostajajo leto in dan nepopaseni pašniki in ni več najti ovčjih in ne pastirskih poti niti planinske steze. Tako je na vsem jugovzhodnem pobočju pet kilometrov dolgega grebena, ki mu višina koleba nekaj nad 2000 metrov. Na svoji specialki v merilu 1 : 100 000 lista Pirota, po kateri so tu povzeta krajevna imena, nisem mogel ugotoviti, na kateri vrh se nanaša kota 2169 m, ker je na vrhu grebena nizkih vzpetin tik ob bolgarski meji več.

HOJA PO MEJNIH VRHOVIH

Razgled z Midžora razkriva naravno in kulturno pokrajino, kot je značilna za vso visokogorsko Staro planino. Skladi rdečkastega peščenjaka visijo proti jugozahodu, na jugoslovansko stran. Zato je naša stran položnejša, ovršje na bolgarski strani pa bolj strmo pod vrhovi z naklonom, ki je blizu posipnega kota za grušč, to je okoli 30–34 stopinj, in s skladi, ki ponekod štrlijo iz tal. Različno strma in izkoriščena so pobočja tudi na slemenih, ki se med dolinami dvigujejo proti osrednjemu grebenu. Ker pa je skalnatega ovršja v celoti malo in ker kamnina drži vodo, se lahko pašnik širi v nedogled. Podobne travnate vrhove lahko naš planinec najde predvsem na nekaterih nižjih avstrijskih centralnoalpskih gorstvih, kot je vrh

Svinje na Koroškem in vrh Golice na koroško-štajerski meji. Razlika je predvsem ta, da je na Stari planini planincev bistveno manj. Tudi zato ni jugoslovanskih in bolgarskih graničrjev. Ker noben graničar ni zahteval dokumentov, sem šele ob vrnitvi v hotel v Pirotu ugotovil, da sem se potepal po državni meji brez osebne izkaznice.

Opisane razmere veljajo za jugovzhodni mejni greben Stare planine, ki ima od Srebrne glave (1932 m) dalje na nekaterih jugoslovanskih zemljevidih ime Čiprovka planina po podgorskem naselju Čiprovci v Bolgariji. V tem delu je Stara planina najvišja in v Midžoru za 700 metrov presega najvišji vrh vzhodnosrbskih Karpatov — Rrtanj (1565 m). Z višino 2168 m je Midžor najvišji jugoslovanski vrh vzhodno od Morave in Nišave.

Ne velja pa tak opis za najsevernejši, sredogorski del Stare planine, ki se končuje v okolici Zaječara s 692 metrov visoko Vrško Čuko, znano po premogovniku. Zaradi podobne geološke zgodovine šteje jugoslovanska geologija oba loka, karpatkega in balkanskega, za eno geološko enoto, ki doseže visokogorski značaj samo na skrajnem jugovzhodnem delu ob državni meji, ki dodatno otežuje spoznavanje tega oddaljenega gorskega sveta.

Morebiti bodo te vrstice zato zanimive za tiste, ki bi radi spoznali gorski svet tudi zunaj naše domovine.

POTOVANJE PO DURMITORJU (IN MALO PO TARI)

SKRINJICA NA SAVINEM KUKU

TOMISLAV JAGAČIĆ

*Sva brez besed:
tako je lep
ta božji svet.
Tara — biser,
nepozabni cvet.
Če Bog da,
prideva spet.*

Marija Mrak

Zagledali smo jo nekega poletnega večera. Ko nam je vodič pripovedoval o Tari, ko smo se približevali njenemu kanjonu, na cesti iz Plevlje, smo vsi razburjeni poslušali, opazovali in pričakovali trenutek, ko bomo v globini kanjona zagledali smaragdno zeleno barvo te lepote reke, edinstvene v Evropi in na svetu. Kot da smo tisti trenutek pozabili, da smo pred nekaj urami še stali na nekem drugem mostu, na mostu na Drini pri Višegradu. Naša pozornost je bila usmerjena na most, ki se je bočil nad Taro in je več kot štiristo let mlajši od višegradskega. S tega

mostu, ki so ga dogradili pred drugo svetovno vojno, smo z višine 148 metrov prvič zagledali, kako teče Tara, kako se preliva prek kamenja, ustvarja brzice, skaklja in hiti na dnu kanjona.

»Ali je mogoče, da bomo tukaj splavarili?« sem slišal, kako je nekdo vprašal.

»Kako pa bo šlo s splavom mimo tiste velike skale?« je vprašala neka planinka in z roko kazala ogromno skalo v Tari.

Pri mostu, pod katerim bodo čez nekaj dni pluli naši splavi, sta na levem bregu reke v neposredni bližini motela »Most na Tari« dva spomenika.

Z enim se je družba oddolžila partizanskemu inženirju Lazarju Jaukoviču, ki je na ukaz vrhovnega štaba maja 1942 z mino porušil enega od mostovih lokov, da sovražnik ne bi mogel priti na osvobodeno durmitorsko območje, pa so inženirja že čez dva meseca ujeli četniki in ga na mostu ustrelili.

Drugi spomenik na drugi strani je dala postaviti mati svojemu sinu Božidarju Žugiču, inženirskemu poročniku jugoslo-

Skupina članov PD Slovenijalesa iz Ljubljane na Savinem kuku; na levi zadaj je Bobotov kuk (2523 m), najvišji vrh Durmitorja

Foto: T. Jagačič

vanske vojske, rojenemu leta 1915, ki je v Vojvodini leta 1941 odklonil kapitulacijo ter ubil svojega in okupatorskega poveljnika. Ustrelili so ga takoj. Star je bil 26 let, šestindvajset pomladi.

Do hotela »Planinka« v Žabljaku smo prišli o mraku. Vedeli smo, da se tam nekje, pod tistimi zvezdami, na obzorju dviga Durmitor v vsej lepoti in ponosu. Zgledali smo ga naslednji dan. Pozdravljali smo ga z balkona našega hotela. Mi in jutranje sonce.

PRESENEČENJE NA SAVINEM KUKU

Julija letos nas je bilo 50 na potovanju, za en avtobus, avgusta pa ni kazalo drugega, kot najeti dva avtobusa.

Zbirali smo se celo leto. Slovencev je bilo največ. Od 150 potnikov jih je bilo 120 iz Slovenije. Drugi so bili z Reke, iz Mrkoplja, Zagreba, Slavonske Požege, Varaždina, Novega Sada, Kardeljevega in Zenice. Julija smo se vkrcali na štiri splave, avgusta pa na sedem. Poudariti moram, da je bila največja skupina iz PD Slovenijalesa iz Ljubljane: julija je bilo 45, avgusta pa 30 planincev.

Priprave so se začele leto dni prej na pobudo agilnega planinca iz PD Slovenijales Roka Lapa. Pred letom je bil skupaj s PD Gornik z menoj na Durmitorju in Tari, navdušil se je in me povabil, naj

v lepi dvorani Slovenijalesa v Ljubljani pripovedujem o Durmitorju in Tari in naj pokažem barvne diapozitive, ki sem jih posnel na svojih durmitorskih pohodih. Pokazal sem tudi krajši film. Na moje veliko presenečenje je Rok pred predavanjem zapel nekaj lepih planinskih pesmi, na citrah pa ga je spremljal Tomaž Plahutnik. Z izrednim zanimanjem in pozornostjo so prisotni spremljali moje predavanje, toda takrat še nisem mogel verjeti, da bo 75 članov tega društva šlo na Taro in Durmitor, da bom z njimi delil vsa veselja nekega zares atraktivnega potovanja.

Planinci iz Slovenijalesa so naredili še več, kot je bilo mogoče pričakovati. Z navdušenjem so sprejeli zamisel, da bi ob vzponu na Savin kuk (2313 m) vzdali kovinsko skrinjico, v kateri bi bila shranjena vpisna knjiga in posebej izdelan žig. Skrinjico so izdelali planinci PD LTA (Livarna in tovarna armatur Varaždin); posebej jih moram omeniti, ker sta njihovi skrinjici že na Bobotovem kuku, najvišjem vrhu Durmitorja, in na Magliču, najvišji gori BiH. Bil sem priča, ko so vzdali skrinjico na Savinem kuku, in bil sem med prvimi podpisniki v vpisni knjigi. Na vrh je bilo treba prinesiti skrinjico in vse, kar spada vanjo, ter seveda material, se pravi cement, vodo, kladio. Za to so posebej poskrbeli predsednik društva Vojko Bučer, Rok Lap in Darja Kožuh.

Z nami je šel na vrh tudi Branislav Cerovič, najboljši poznavalec Durmitorja, avtor izredno lepega in vsebinsko polnega vodnika »Durmitor in kanjon Tare«, v kate-

rem so opisi vseh durmitorskih izletov, pregledna planinska karta in izbrane barvne fotografije. Branko je bil z nami tudi na Vasojevičkem komu in na Bobotovem kuku. Čeprav je že v letih, bi mu lahko številni mlajši zavidali zaradi kondicije. Morda ga krepi Durmitor, s katerim prijateljuje že od davnega leta 1932, ko je šel nanj peš iz Beograda in ko ga je prvič videl. Nisem še srečal človeka, ki bi imel tako rad kakšno goro in ki bi zanj in za njeno popularizacijo tudi toliko žrtvoval. Branku Ceroviću ni nič težko narediti za Durmitor.

Presunjen nad pozornostjo Slovencev je ponovno vzel vpisano knjigo v roke, sedel na skalo in prepisal uvodno besedilo na prvi strani:

»Med našim planinskim pohodom na Durmitor od 1. do 10. julija 1989 smo na Savinem kuku vzdali to skrinjico za spominsko knjigo in žig. Dragi planinci! Ko vam bodo oči počivale na durmitorskih vrhovih, ki kar pozirajo, ko jih gledamo s Savinega kuka, vpišite za nami svoje ime in priimek ter pritisnite v svojo planinsko izkaznico in dnevnik ta lepi žig. Obljubite nam, da boste pazili na skrinjico, knjigo in žig. Tako boste tudi vi — enako kot smo mi — izrazili svoje simpatije do Črne gore in njenih gor. To vas prosi 45 članov našega društva, ki smo obiskali Durmitor z veliko željo, da bi sem prišli tudi drugo leto in prinesli novo vpisno knjigo. Savin kuk, 7. 7. 1989.«

Še enkrat sem pred odhodom vrgel pogled na skrinjico. Na medeninasti ploščici, ki se je svetlikala v soncu, je bilo mogoče prebrati vgravirano besedilo: »Gore nas zblizujejo! Postavilo PD Slovenijales iz Ljubljane 7. VII. 1989.«

JUNAKE SPOZNAŠ V SILI

Če boste nekaj dni ostali v Žabljaku, vas bodo vprašali v hotelu in drugi domačini, če ste bili na Čurevcu. Vsak vam bo priporočil, da greste na to razgledno točko, visoko 1625 metrov. Doslej sem deset skupin organiziral in vodil na Durmitor in Taro in nikoli nisem spustil Čurevca. Po programu se gre po ogledu Črnega, Zmijnega in Barnega jezera popoldne na Čurevac. To ni prav nič naporno: kakšnih pet kilometrov vožnje z avtobusom po gozdni cesti, nakar smo po polumnem planinskem sprehodu na vrhu, s katerega se odpira pogled na najglobljo brazdo Evrope tisoč metrov pod nami. Kanjon Tare! Človeku tam zgoraj zastane dah. Zdi se, kot da bi tam srce močnejše začelo biti. Če pa se človek še spomni, kakšna nevarnost je grozila temu deviškemu kanjonu in njegovi lepotici Tari! Na Tari so hoteli graditi centrale! Znano je, da so bili ravno Slovenci v prvih bojnih vrstah, ko je šlo za reševanje Tare.

Pravim, da sem šel z vsemi skupinami na

Čurevac. Toda zaradi nekašne zmede na gozdnem križišču mi julija letos skupine ni uspelo pripeljati tja. Prav na križišču sta bili namreč dve oznaki za pot proti Čurevcu, na levo in na desno — in dve poti. Vedno sem šel na levo, zdaj pa me je premamila novejša, nova smerna tabla na desno cesto. Pomislil sem, da na stari cesti nemara kaj popravljajo. Toda bilo je ravno obratno! Šel sem torej po napačni cesti. Vožnja z velikim avtobusom po mokri, blatni in s traktorji preorani gozdni cesti, zoženi zaradi na rob nametanih drevesnih debel, pripravljenih za odvoz, je tako postala prava pustolovščina.

Leta 1990 spet na Durmitor in Taro

Letošnjega julija in avgusta sta bili iz Slovenije organizirani dve desetdnevni potovanji na Durmitor in Taro ter na Komove in Maglič. Na tem atraktivnem potovanju so bili planinci iz Celja, Domžal, Ljubljane, Kamnika, Maribora, Nove Gorice, Polzele, Radovljice, Slovenske Bistrice, Sežane, Škofje Loke, Tržica ter iz Kordeljevega, Novega Sada, Mrkoplja, Reke, Slavonske Požege, Zagreba in Zenice. Samo iz PD Slovenijales iz Ljubljane je šlo julija in avgusta na pot 75 planincev, največji del pa jih je sodelovalo tudi na tridnevnem splavarjenju po Tari od Šljivanskega do Ščepan polja. Velika večina planincev se je povzpela na Vasojevički kom, Babotov kuk, Savin kuk, Medjed in Maglič.

To tradicionalno potovanje, ki že stopa v sedmo leto, je zaradi dobre organizacije in kakovosti naletelo na zelo dober sprejem in podporo predvsem v Sloveniji, od koder je tudi največ popotnikov. Zato so že zdaj številni zanimajo za možnost sodelovanja prihodnje leto.

Potovanje bo tudi leta 1990, in sicer od 30. junija do 9. julija in od 4. do 13. avgusta. Potniki bodo potovali s posebnim klimatiziranim avtobusom. Kdor si želi rezervirati prostor v tem avtobusu ali zvedeti podrobnosti o tem planinskem potovanju, naj piše na naslov: Tomislav Jagačič, Slavenska 19, 42000 Varaždin, telefon (042) 47 512.

Enako kot moji tovariši bom pozabil na ta večerni neuspeh izlet na Čurevac, nikoli pa ne bom pozabil solidarnosti in truda celotne skupine in vsakega posameznika, posebno pa še šoferja Cvetka Stankoviča iz Maribora.

Morali smo se vrniti.

Marija Mrak, planinka iz Škofje Loke, katere verze sem vzel za moto tega svojega prispevka, mi je po vrnitvi domov pisala pismo:

»Pišem Ti zato, ker bi se Ti rada zahvalila za našo pot na Čurevac. Da, prav si prebrali! Moram se Ti zahvaliti za prav tisto hojo, ki nas sicer ni pripeljala na Čurevac, pokazala in dala pa nam je veliko. Brez tega bi nam ostalo marsikaj prikrito.

Da je Cvetko dober, skrben in vesten šofer, smo vsi vedeli. Tista pot pa ga je še drugače odkrila in nam pokazala, da je tudi človek na mestu. Joj, kako zavzeto

je pomikal avtobus po centimetrih naprej in nazaj, spet in spet! Zdelo se je brez konca, vendar je ostal miren in potrpežljiv in vse se je odvijalo brez preklinjanja. Tista pot je odprla tudi človeško dobro stran v vseh udeležencih. Kako požrtvovalno so vsi priskočili na pomoč! Kako složno so si pomagali! Še vidim Zvoneta s 'pajrsarjem', pa admirala Janeza, pa Heleno, pa Zlatka, pa vse Slavce in vse druge. Včasih se je zdelo, da ne bo šlo nikamor, toda sloga je vedno znova premaknila avtobus za kakšen centimeter naprej ali nazaj, vsak premik pa je bil uspeh.

Koliko zabave in dovtipov je rodila tista pot! Koliko dobre volje in smeja je pripravila! Zaradi nje smo se še bolj spoznali in zblížali. Postala nam je ljuba prav taka, kakršna je bila.

Nášemu šoferju Cvetku Stankoviču smo pripravili na zaključnem večeru v Kutini na koncu desetdnevnega potovanja skromno slovesnost in mu ob tej priložnosti izročili — planinsko izkaznico.

Omeniti moram še dva šoferja iz Certusa, ki sta z dvema avtobusoma vozila skupino stotih planincev avgusta. To sta bila Franc Ferlinc in Stanko Križanič. Franc je prišel na Vasojevički kom, Bobotov kuk, Savin kuk in Medjed, na koncu pa je spravil podse še najvišjo goro BiH Maglič. V nekaj dneh je naredil več za svoje zdravje kot za volanom svojega avtobusa v desetih in več letih. Šofer Stanko je bil nenadomestljiv pri organizaciji planinskih piknikov kot glavni gostitelj. Vedno je pazil, da kdo ne bi ostal lačen in žejen.

DOGOVOR ZA NOVO SREČANJE

Kutina, ali bolje, hotel Kutina. Dvakrat nam je osebje hotela na čelu z direktorjem Zdenkom Cvetkom pripravilo deseti dan našega potovanja pred zadnjo, poslovilno večerjo zelo prijetno presenečenje. Pred vhomom v hotel so nas pričakali tamburaši v narodnih nošah iz Moslavine s kruhom in soljo ter s pesmijo, natakariji pa so nam aperitiv namesto za mizami postregli že pred vhomom.

Posebno slovesno je bilo, ko smo se vračali z dvema avtobusoma 14. avgusta letos. Ob tamburicah so nam po večerji pripravili pravi planinski koncert. Iz Ljubljane so prišli pevec Rok Lap, prof. Janez Majcenovič in citrar Tomaž Plahutnik, z njimi pa še odlična recitatorka dr. Mojca Zajc. Nikomur se ni mudilo domov, čeprav je do Ljubljane, pa tudi do Celja, Slovenske Bistrice in Maribora daleč.

V tej naši planinski dejavnosti obstaja lepa navada. Že po prvem potovanju je prišlo do zamisli, da bi se po vrnitvi domov ponovno srečali, če je bilo na potovanju zares tako lepo, če smo bili zadovoljni in če smo se v desetih dneh vendarle malo bolje spoznali. Želeli bi ostati

prijatelji, vsekakor pa bi želeli videti tudi diapozitive in izmenjati fotografije. Vse skupine doslej so imele dva do tri mesece po vrnitvi domov takšna srečanja, ki so bila navadno v tistem kraju, od koder je bilo največ udeležencev. Srečanje udeležencev bo letos v Ljubljani, organiziralo pa ga bo PD Slovenijales. Tisti večer bodo organizirali koncert planinskih pesmi ob spremljavi citer, dogovarjali se bomo za nova srečanja in izlete — in tudi poskusili dobiti nove naročnike za planinski reviji Planinski vestnik in Naše planine.

SLAVNA DRUGA PRISTOPNICA NA BELO GORO

MONTBLANŠKA NEVESTA

Niti častihlepje niti sla po senzaciji, da bi kot prva ženska prišla na Mont Blanc, menda nista bila vzroka, ki sta gospodično Henriette d'Angeville leta 1838 spodbudila k temu, da se je odločila za vzpon na najvišjo goro Evrope.

Skoraj tri desetletja pred njo je »revna služkinja« Maria Paradis iz Chamonixa že bila na Mont Blancu. Gorski vodniki so jo nagovorili in pregovorili, naj bi se jim pridružila, kajti ko bi prišla kot prva ženska na vrh Mont Blanca, bi potem lahko od svojih gostov zahtevala več napitnine. Dala se je torej pregovoriti in tako so jo 14. julija 1809, torej na francoski državni praznik, bolj mrtvo kot živo privlekli kot prvo žensko bitje na 4807 metrov visok vrh. O zmagooslavju ni bilo govora, vendar se je pozneje ta 22- ali 30-letna gospodična (njena takratna starost ni točno ugotovljena) razmeroma odkrito izrazila o tem podvigu: »Nič nisem videla, komajda sem lahko dihala in nisem mogla govoriti, skratka, verjetno sem dajala kaj klavrn videz.« Vendar je kljub temu svoj cilj dosegla v dvojnem smislu. Bila je tam zgoraj in zato so jo od tistega dne po celotni dolini imenovali »Maria du Montblanc«. Če je imel ta častni naslov na koncu koncev tudi kakšen vpliv na višino napitnin, žal ni nikjer zabeleženo.

PRIPRAVE HENRIETTE D'ANGEVILLE

V začetku imenovana gospodična Henriette d'Angeville je bila potomka francoske aristokracije. Tudi pri njej so različni podatki o njeni starosti (kar je sicer še kar pogosto pri ženskah), in sicer od 32 do 44 let. Ničesar si ni strastneje želela kot priti na vrh Mont Blanca. Ko ga je namreč prvič zagledala, »mi je to moje ubogo srce začelo divje razbijati, globok vzdihljaj se mi je iztrgal iz prsi in divje poželenje, da